

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

HAYATI

Yazarın babası olan Tahir Bey, Sivas'ın Alışar köyünde dünyaya gelmiştir. Daha küçük yaşlarındayken annesi tarafından İstanbul'da tesviyecilik yapan ağabeyinin yanına gönderilmiştir. Ağabeyi gibi tesviyecilik yapmak istemeyen Tahir Bey, Tavşan Mağazası'nda çalışarak marangozluk öğrenmiştir ve II. Abdülhamit'in hususi marangozu olacak kadar mesleğinde ilerlemiştir. Padişahın en çok güvendiği has adamlarından biri haline gelen Tahir Bey hünkar yaveri olur ve ümera sınıfına kadar yükselir. Yazarın annesi Nuriye Hanım (Hubser) ise, 93 Rus Harbi sırasında Kafkasya'dan Adapazarı'na göç etmiş bir Abaza ailesinin kızıdır. Henüz altı yaşındayken ailesinden koparılıp II. Abdülhamit'in kızı olan Naile Sultan'ın yanına cariye olarak satılmıştır. Saray eşrafında yer alan Tahir ve Nuriye ikilisi evlenip II. Abdülhamit'in emriyle Vezneciler'deki malul evlerden birine yerleşirler. Kemal Tahir, ailesinin geçmişini *Bir Mülkiyet Kalesi* adlı eserinde detaylı olarak anlatır. Saray eşrafına oldukça yakın bir ailede büyümüş olan Kemal Tahir'in düşünce dünyası annesi ve babasının hayli etkisi altında kalmıştır. Kemal Tahir'in asıl adı İsmail Kemalettin Demir'dir. Kaynaklara göre 15 Nisan 1910 tarihinde doğmuştur. Nuri Tahir, Ahmet Tahir ve Ratıp Tahir isimlerinde üç kardeşi bulunmaktadır.

I. Dünya Savaşı (1915) yıllarında babasının tayini üzerine Nazilli'ye yerleşirler ve Tahir ilköğretimine burada başlar. Ardından 1916 – 1918 yılları arasında Burdur'a taşınmalarının ardından Tahir, eğitimine bir süre burada devam eder. 1919 yılında İstanbul'a dönmelerinin ardından ilk olarak Kasımpaşa İptidaisi ve daha sonra Kasımpaşa Cezayirli Hasan Paşa Rüştüyesi'nde okur. Daha sonra Galatasaray'da eğitim hayatına devam eden Tahir 8. sınıfta okulu bırakmak zorunda kalır. Yazar, henüz onlu yaşlarındayken Kuvayı Milliye için ulaklık yapar ve örgütün bazı faaliyetlerine destek verir. 1923 yılında Galatasaray Lisesi'nde eğitimine devam etmeye başlayan yazarın fikir dünyasının şekillenmesinde söz konusu okul hayli etkili olur. Geleneklerine bağlı bir ailede büyümüş olan yazarın Galatasaray Lisesi'ne başlaması, onun batı kültürüyle tanışmasında önemli bir rol oynar. Tahir bu yıllardan itibaren Ahmet Haşim ve Yahya Kemal gibi şairlerden etkilenecek şiir yazmaya meyleder. Onun ilk yazınsal denemeleri şiir üzerinedir. 1926 yılında annesinin vefat etmesi üzerine Tahir, onuncu sınıftayken mektebi bırakıp çalışmak zorunda kalır.

Galatasaray Lisesi'nden ayrıldıktan sonra Karaköy'deki bir hukuk bürosunda avukat katibi olarak çalışır. Yaptığı işten elde etmiş olduğu ücret geçimini sağlamaya yetmediği için Zonguldak'a gider ve ambar memuru olarak çalışmaya başlar. Bu sayede Anadolu insanını daha yakından gözlemlene fırsatı bularak mümkün olduğunca şiir yazmaya çalışır. 1930 yılında yeniden İstanbul'a dönüp eski işine bir süre daha devam eder. Yazar, ömrünün bu yıllarını *Hür Şehrin İnsanları*'nda detaylı olarak anlatmıştır. Yapmış olduğu işte kendisini bulamamış olan Tahir, 1932 yılında gazeteciliğe yönelir. 1938 yılında hapsedilene kadar *Vakit*, *Son Posta*, *Haber* gibi gazetelerde çevirmenlik, musahhahlik ve röportaj yazarlığı yapar. Mustafa Böklüce, Kerim Sadi ve Nazım Hikmet gibi TKP üyesi olan kişilerle tanışana kadar kendisini koyu bir Kemalist olarak tanımlayan Tahir'in fikir dünyasında köklü değişimler olur. Nazım Hikmet, Kemal Tahir'in en yakın dostu haline gelir ve ikili sürekli mektuplaşmaya başlar. Tahir bundan sonraki hayatını, Sosyalist düşünceyi yerleştirmeye, toplumun dinamikleriyle Marksçı teoriği sentezlemeye çalışacaktır.

Tan gazetesinde Yazı İşleri Müdürü olarak çalıştığı dönemde Tahir, Sosyalizmi destekleyen bazı kitaplarını o dönemde çavuş olan kardeşi Nuri Tahir'e göndermesi sonucunda, ordu içinde Komünizm propagandası yapma suçlamasıyla yargılanır. Yargılama sonucunda Tahir, on beş yıl hapis cezası alır. Askeri isyana teşvik etmekten Nazım Hikmet ve Hikmet Kıvılcımlı gibi isimlerle hapse atılır. İstanbul Tevkifhanesi'nde geçirilen iki yılın ardından 1940 yılında Çankırı Cezaevi'ne sevk edilir. 1941 – 1944 yılları arasında da Malatya Cezaevi'nde bulunur. 1944 – 1950 yılları arasında da Çorum Cezaevi'nde bulunan Tahir, çıkan bir genel afila serbest bırakılır. Tahir on iki yıllık mahpusluk dönemini sürekli roman yazarak geçirmiştir. Cezaevlerinde yaşadığı tecrübelerle *Namuscular*, *Karılar Koşuşu*, *Kelleci Memet*, *Damağası* ve *Esir Şehir Üçlemesi* gibi romanlarında değinmiştir. Tahir'i bu romanlarında temsil eden anlatı kişinin adı genel olarak Murat'tır. Nitelikli romanlarının yanında gazetelerde tefrika edilip para kazanmak için de romanlar yazmıştır. Uzun bir süre Anadolu'nun çeşitli

vilayetlerinde hapis yatmış olan yazar, Anadolu insanını yakından tanıma ve gözlemlene fırsatı bulmuştur. Mahkumların gerçek hayatlarından yola çıkarak "Toplumcu Gerçekçi" yazınsal akım çerçevesinde eserler kaleme alarak Anadolu insanının dinamiklerini ortaya çıkarıp yerli bir roman biçimi oluşturmaya çalışmıştır. Balzac'ı özgün dilinden okumuş olan yazar onu üstat olarak kabul etmiştir. Eserlerini kaleme almasındaki temel amaç, toplum tarafından kabul edilegelmiş gerçekleri sürekli sorgulamak, eleştirmek ve yeniden sorgulamaktır. Tahir, cezaevinden binlerce sayfalık roman müsveddeleriyle serbest bırakılmış ve özgürlüğünden sonra bu eserleri teker teker yayımlatmıştır.

Tahir serbest bırakıldıktan sonra çeşitli gazeteler için polisiye romanlar çevirmiş ve kendisi de yazmıştır. Agatha Christie ve Mickey Spillane gibi yazarların eserlerini çevirdiği gibi *Mayk Hammer* adlı bir roman serisi de yazmıştır. 6-7 Eylül olaylarının arkasında Komünist grupların da olduğu düşünülmesi üzerine Tahir, altı ay Harbiye'de hapis tutulur. Delil yetersizliğinden dolayı suçsuz olduğunun anlaşılması üzerine serbest bırakılır. Yazar 1957 yılında Aziz Nesin'le birlikte Düşün Yayınevi'ni kurar ve eserlerinin çoğu burada yayımlanır. Bu tarihten itibaren yazar romanları üzerine eğilir ve onları yayıma hazırlar. Son hapis tecrübesinden sonra tarih üzerine epeyce okuma yapmaya başlayan yazar, Anadolu insanını sosyolojik, psikolojik ve tarihsel açılarından inceleyip oluşturmuş olduğu kurgusal dünyalara kendi tezlerini yerleştirir. Tahir bu niteliğinden dolayı güdümlü bir yazar olarak kabul edilmelidir. Yazmış olduğu eserler nedeniyle ülkenin sağcı ve solcu aydınları tarafından devamlı eleştirilmiştir fakat o doğru bildiğini söylemekten asla çekinmemiş ve yaşadığı toplumun tarihsel dinamiklerini bıkmadan ve usanmadan sorgulayıp yeniden sorgulamıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri darbe ülkenin özellikle sol çevrelerine çeşitli özgürlükler getirmiştir. Fakat Tahir darbe yönetiminin faaliyetlerine önemli eleştiriler getirmiştir. Sol kesimin önemli isimlerinden olan Fethi Naci'yle şiddetli tartışmalara girmişlerdir. Fethi Naci Kemal Tahir'i kendisi gibi düşünmeye zorlamış hatta tehdit etmiştir. Fakat Tahir duyulmak istenenleri değil, doğru olduğunu düşündüğü şeyleri söylemekten vazgeçmez. 1970 yılında Kemal Tahir'e akciğer kanseri teşhisi konur ve bunun üzerine ameliyat olur. Yazar 21 Nisan 1973 tarihinde geçirmiş olduğu kalp krizi nedeniyle hayata gözlerini yummuştur.

Galatasaray Lisesi'nde almış olduğu eğitim sayesinde Fransızca öğrenip batı edebiyatıyla tanışmış olan yazarın düşünce dünyası hayli etkilenmiştir. İlk olarak Ahmet Haşim'den etkilenen yazar, şairliğe meyletmiş fakat şiirlerini yayımlamamıştır. Koyu bir Kemalist olarak geçirdiği gençlik yıllarında Atatürk devrimlerinin savunuculuğunu yapmıştır. Fakat Nazım Hikmet ve başka TKP üyesi olan dönemin önemli düşünürleriyle tanışan Tahir'in düşünce dünyası tamamen değişir. Nazım Hikmet'le girişilen sohbetler sonucunda Kemal Tahir artık kendisini Komünist olarak nitelendirir. On iki yıllık hapis döneminde Nazım Hikmet'in tavsiyesi üzerine roman yazmaya yönelir ve Balzac'ı üstadı olarak kabul eder. Toplumcu Gerçekçi yazın kuramının ilkeleri çerçevesinde eserler vermeye başlar. Cezaevindeki gözlemleri ve yapmış olduğu tarihsel okumalar sonucunda toplumun genetik haritasını çıkarmaya çalışır ve onun tarihsel dinamiklerini ortaya koymaya gayret gösterir. Doğu romanının batınınkinden farklı olması gerektiğini savunarak yeni bir biçim ve içerik oluşturmayı başarır. Halk hikayeleri ve destanlardan fazlasıyla yararlanır. Yazar, özgün bir yazınsal görüş ortaya çıkarmaya çalıştığı gibi Sosyalizmi de doğu insanı için yeniden yorumlamaya gayret gösterir. En çok faydalandığı kavram Marks'ın ATÜT'üdür. "*Dünyada bir tek buğday vardır ama her milletin kendi ekmek çeşnisi farklıdır*". Ona göre doğu toplumları batınınkilerle aynı süreçleri yaşamamıştır. Dolayısıyla batının kavramlarıyla doğu toplumları açıklanamaz ve biçimlendirilemez. Yazar bu görüşünü çoğu romanında yansıtmıştır. Geçmiş anlamadan geleceğin de anlaşılamayacağını düşünen yazar, eserlerinin arka planında sürekli olarak tarihsel vakaları işlemiştir. Tarihsel vakaları mümkün olduğunca gerçekliğe dayanarak yansıttığı gibi kimi karakterler aracılığıyla kendi tezlerini de ortaya koymuştur. Hayatı boyunca gerçeğin peşinde koşmuş olan yazar, bakış açısını devamlı değiştirmeye çalışarak yeni gerçeklerin aranmasına özen göstermiştir. Ona göre roman, toplumsal gerçekliklerin anlatılabileceği en iyi sanat türüdür. Yazın toplumbilimsel eleştirinin kuramcılarında olan Lucien Goldmann da onunla aynı fikirdedir. Tahir'e göre sanat toplum için vardır ve sanat için sanat yapmayı savunan müellifleri gerçeklikten kaçmakla suçlar.

Bazı kaynaklara göre yazarın düşünsel kaynaklarının temelini; Marks ve Engels'in doğu toplumlarıyla ilgili eserleri, Ömer Lütfi Barkan, Mustafa Akdağ, Niyazi Berkes, Halil İnalçık ve Şerif Mardin'in eserleri oluşturmaktadır. Bunların haricinde Türk tarihi ve sosyolojisiyle ilgili nitelikli okumalar yapmış olan yazar, edindiği bilgiler ışığında dünya görüşünü oluşturmuştur. Fakat onun dünya görüşü sürekli olarak yeniden sorgulanan ve yorumlanan bir niteliğe sahiptir.

ESERLERİ

Romanları

Sağırdere (1955)
Esir Şehrin İnsanları (1956)
Körduman (1957)
Rahmet Yolları Kesti (1957)
Yediçınar Yaylası (1958)
Köyün Kamburu (1959)
Esir Şehrin Mahpusu (1962)
Kelleci Memet (1962)
Yorgun Savaşçı (1965)
Bozkırdaki Çekirdek (1967)
Devlet Ana (1967)
Kurt Kanunu (1969)
Büyük Mal (1970)
Yol Ayrımı (1971)
Namuscular (1974)
Karılar Koğuşu (1974)
Hür Şehrin İnsanları (1976)
Damağası (1977)
Bir Mülkiyet Kalesi (1977)

Öyküler

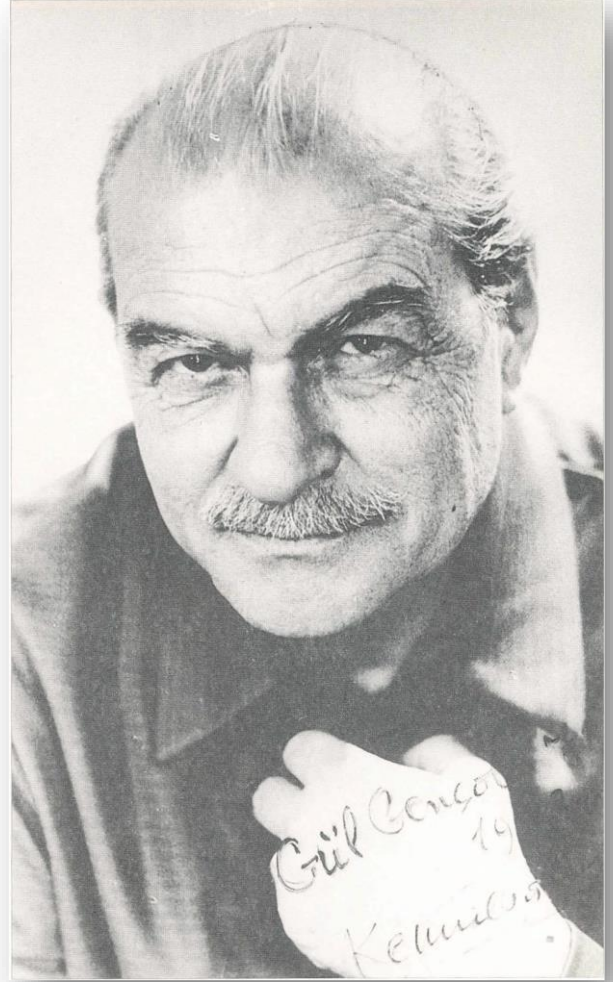
Üstadın Ölümü (1938)
Göl İnsanları (1969)
Dutlar Yetişmedi (2005)
Zehra'nın Defteri (2005)

Notlar ve Denemeler

Sanat - Edebiyat 1 (1989)
Sanat - Edebiyat 2 (1989)
Sanat - Edebiyat 3 (1989)
Sanat - Edebiyat 4 (1990)
1950 Öncesi: Şiirler, Ziya İlhan'a Mektuplar (1990)
1950 Öncesi: Cezaevi Notları (1991)
Roman Notları 1 Topal Kasırga/ Darmadağın Olan Devlet (1991)
Roman Notları 2 Batı Çıkmazı (1991)
Roman Notları 3 Patriyot Ömer / Gülen Azap Çıkmazı (1992)
Osmanlılık / Bizans (1992)
Batılşma (1992)
Çöküntü (1992)
Sosyalizm, Toplum ve Gerçek (1993)
Kitap Notları (1994)
Mektuplar (1994)

Senaryolar

Battı Balık (1962)
Beş Kardeşiler (1962)
Azrail'in Habercisi (1963)
İki Gemi Yan yana (1963)
Yarın Bizimdir (1963)
Haremde Dört Kadın (1965)
Namusum İçin (1965)

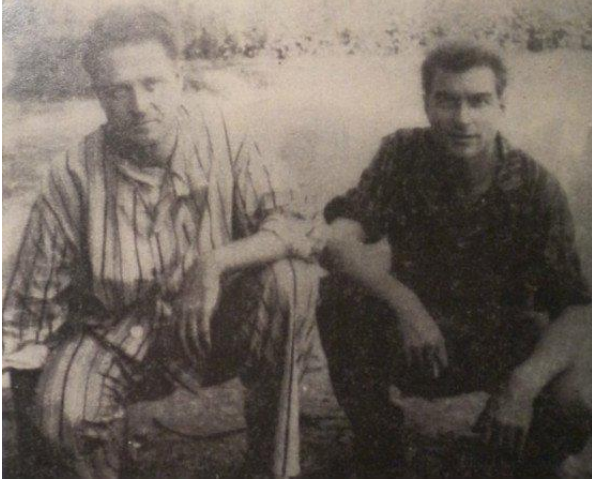

Kaynak: Bir Kemal Tahir Kitabı – Türkiye'nin Ruhunu Aramak (2010)

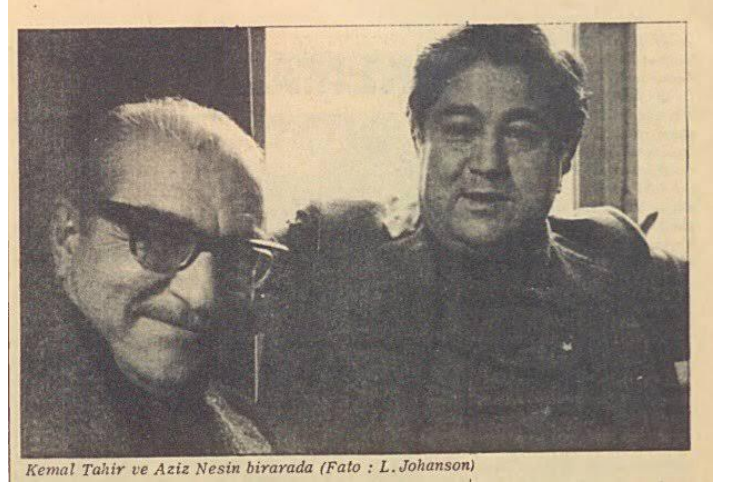
Ödüller

Yunus Nadi Roman Ödülü – Yorgun Savaşçı (1967)
Türk Dil Kurumu – Devlet Ana (1968)

Nazım Hikmet Ran ve Kemal Tahir

Kemal Tahir ve Aziz Nesin birarada (Foto : L. Johanson)

Kemal Tahir ve Aziz Nesin

**Nazım Hikmet Ran, Kemal Tahir, Hikmet Kıvılcımlı
(Çorum Cezaevi)**

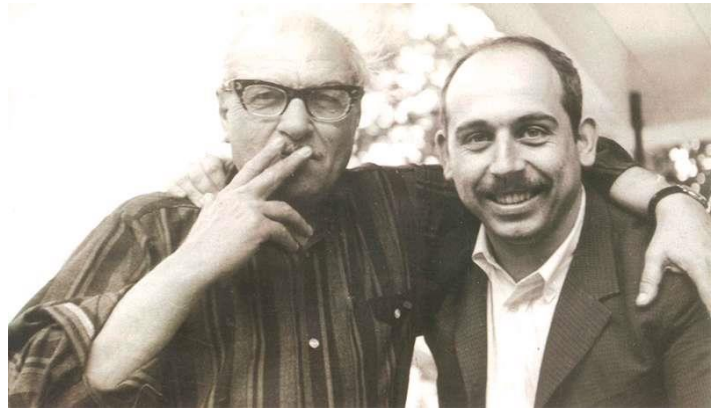

İKİ ROMANCI: Önce köy romanları yazan Kemal Tahir (1910-1973) (solda), sonraları tarihsel araştırmalara dayanan romanlar yazmaya girişti. Her romanında romani edebiyat dışı öğelerle ilginç kılan yorumlar vardır. Yaşar Kemal (sağda) ise, köyden söz açtığı halde "köy romanı" değil sadece "roman" yazar. Çünkü Yaşar Kemal'de "insan" herşeyden önce gelir. Yaşar Kemal, romancının işinin insanı anlatmak olduğunu hiç bir zaman aklından çıkarmaz.

Kemal Tahir ve Yaşar Kemal

Kemal Tahir (solda) ve Mazmanoğlu

Kemal Tahir ve Halit Refiğ

TEMALAR

İçindekiler

SİYASAL

Çekişmeler (Yol Ayrımı – Bir Mülkiyet Kalesi – Esir Şehrin Mahpusu – Kurt Kanunu)

Yozlaşma (Bozkirdaki Çekirdek – Damağası)

Savaş (Esir Şehrin Mahpusu – Yorgun Savaşçı)

TOPLUMSAL

Ahlaki Yozlaşma (Kelleci Memet - Karılar Koğuşu - Namuscular)

Sömürü (Yedi Çınar Yaylası - Köyün Kamburu – Büyük Mal – Göl İnsanları)

Cehalet (Sağırdere – Körduman)

Yoksulluk (Yorgun Savaşçı – Büyük Mal – Hür Şehrin İnsanları)

PSİKOLOJİK

Yabancılaşma (Hür Şehrin İnsanları)

Çıkarıcılık (Esir Şehrin İnsanları – Kelleci Memet)

İLİŞKİSEL

Cinsellik (Hür Şehrin İnsanları – Devlet Ana – Karılar Koğuşu)

Aşk (Bir Mülkiyet Kalesi – Devlet Ana – Sağırdere)

Genel Bakış Tahir yazınsal eserlerinde, Anadolu insanının tarihsel ve toplumsal dinamiklerini kendi dünya görüşü ve tezleriyle gerçekçi uygulamaların ışığında ele alır. Oluşturmuş olduğu kurgusal evrenlerde genel olarak, Anadolu insanının tarihsel, toplumsal ve psikolojik sorunlarına değinir ve zaman zaman bu sorunların nasıl çözüme kavuşabileceğine yönelik fikirler ve tezler öne sürer. Marksçı ideolojiyi benimsemiş olan yazarın en başat kaygısı toplumcu düşüncüyü yerleştirmektir. Batı uygarlığında bilimselleşmiş toplumcu düşünce sistemlerini Anadolu insanının alt ve üst yapılarına uygun bir şekilde yeniden uyarlamaya çalışır. Bundan dolayı Tahir'in kaleme almış olduğu yazınsal eserler tezlidir ve bir yazar olarak güdümlüdür (Fr. écrivain engagé).

A. Siyasal

Genel Bakış Tahir'e göre bir toplumun eğilimlerini ve olaylar karşındaki tutumlarını anlamamanın en iyi yolu onun geçmişini irdelemek ve gelişim aşamalarını ortaya koymaktır. Bir toplumbilimci edasıyla bu görevi üstlenen yazar yazınsal eserlerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın ve uzak geçmişini ele alarak tarihsel romanlar ve öyküler kaleme almıştır. Gerçekçi uygulamaların rehberliğinde yaşadığı ülkenin siyasi tarihine ciddi eleştiriler getirmiştir. Toplumun yaşamış olduğu sorunların teşhisi ve tedavisi için aydın kimliği taşıyan her bireyin yapması gereken şey şüpheci bir bakış açısıyla olaylara bütüncül eleştiriler getirmektir. Bilimsel Sosyalizmin savunuculuğunu yapan Tahir batının evrensel kavramlarını yerleştirmeye çalışmaktadır. Yazarın siyasal çerçevede işlemiş olduğu ana izleklerin haricinde şu izleklere de rastlanmaktadır: baskı, özgürlük/esaret, adalet, refah, komitacılık, atılım, işgal/direniş, yerlilik/batıllık vb.

1. Siyasi Çekişme

Yol Ayrımı Eserdeki temel anlatı tam anlamıyla, 1930'lu yılların siyasi anlayışına bir eleştiri getirmek üzerine kuruludur. Mustafa Kemal'in emri üzerine kurulan Serbest Fırka girişimi, mevcut hükümeti denetlemek ve ona muhalefet etmek niyetiyle oluşturulur. Fakat halkın yeni siyasi partiye göstermiş olduğu ilgi, mevcut hükümeti eskisinden daha baskıcı bir hale getirdiği savunulur. Yazarın tezine göre; Halk Fırkası'nın bu partiyi kurmaktaki amacı, Cumhuriyet Devrimlerinin halk tarafından benimsenip benimsenmediğini gözlemlemektir.

Bir Mülkiyet Kalesi II. Abdülhamit'in baskıcı yönetim anlayışı ve ülkenin içine düşmüş olduğu ekonomik darboğaz özellikle Avrupa'da eğitim almış Jön Türkleri ve İttihat ve Terakki mensuplarını rahatsız etmeye başlar. Hürriyet, eşitlik ve refah gibi sloganlarla yola çıkan siyasi gruplar 31 Mart vakası gibi olayların ardından iktidarı ele geçirir. Hayli romantik ideallerle yola çıkan gruplar iktidarı ele geçirdikten sonra devleti yönetemedikleri, yönetici sınıfın gerekli liyakate sahip olmadığı ortaya çıkar. Balkan Savaşlarının acı mağlubiyetinin ardından Alman yanlısı subaylar yüzünden I. Dünya Savaşı'na

girilir. Sarıkamış'ta binlerce asker, subayların bilgisizliği ve beceriksizliği yüzünden hayatını kaybeder. Hürriyet sloganlarıyla iktidara gelen İttihatçılar kısa sürede kendi baskı mekanizmalarını oluşturur.

Esir Şehrin Mahpusu Eski bir İttihatçı olan Binbaşı Arif Bey'le Kâmil Bey arasında geçen konuşmalarda, Meşrutiyet döneminde İttihatçıların iktidarı ele geçirdikten sonra uyguladığı politikalar eleştirilir. "Halk için halka rağmen" anlayışıyla yola çıkan İttihatçılar, iktidarı ele geçirdikten sonra ellerindeki gücü koruyabilmek için birçok gayrimeşru yöntemlere başvurmuş ve halkı karşısına almışlardır. İttihatçılar istediklerini elde edebilmek için suikasta başvurmuş ve seçimlere hile karıştırmıştır. Bütün bu düşünceler Binbaşı Arif Bey tarafından dile getirilir. Nuh Bey ona hak verse de, mensubu olduğu yapının sadık bir elemanıdır.

Kurt Kanunu Cumhuriyet Halk Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası arasındaki iktidar mücadelesi, İzmir Suikastı gibi konularla ele alınır. İttihatçılar; iktidarı ele geçirebilmek için komitacılık, dikta ve suikaste başvurdu. İttihatçıların geçmişte baskı ve işkenceyle sürdürdükleri yönetim anlayışı devam ettirmek isterler. Ne pahasına olursa olsun bir an evvel amaçlarını gerçekleştirmek isterler ve kendilerinden farklı düşünen kimseye tahammül edemezler.

2. Yozlaşma

Bozkırdaki Çekirdek 1940'lı yıllar boyunca bütün dünya çeşitli buhranlar ve savaşlarla kıvrılmaktadır. Böylesine bir dönemde Cumhuriyet rejimi gerçekleştirdiği devrimleri Anadolu'nun her yerine ulaştırmak için eğitim alanında reformlar yapmaya niyetlenerek Köy Enstitüleri açmaya karar verir. Bunun yanında toprak reformu yapmak da başlıca amaçlardan biridir. Fakat dünyanın içinde bulunduğu iki kutuplu siyaset, bu kurumların var olup gelişmesinde büyük bir engel teşkil eder. Parti ve hükümet içindeki çıkarıcı siyasiler de, köylerde gerçekleştirilmek istenen bu atılıma köstek olmak ister. Yazarın eserinde oluşturmuş olduğu köylü sınıfı devlete güvenmez ve enstitülere çekimser bir gözle bakar. Var olan siyasi konjonktür enstitülerin geleceğini tamamen tehlikeye sokar.

Damağası Emirali Mustafa'nın anlatıda geçen hikayesinde onun, kiralık katil tutarak insan öldürttüğü görülür. Soruşturması başlatılan davanın dosyaları bir türlü işleme koyulmaz. Cinayetin örtbas edilmesi için gerekli yerlere rüşvetler dağıtılır ve delil yetersizliğinden dava düşürülür. Devlet içinde yer edinmiş en üst seviyeden en alt seviyeye kadar bütün memurların ellerindeki yetkiyi ve gücü suiistimal ettiği görülür.

3. Savaş

Esir Şehrin İnsanları 1918 yılında İstanbul, emperyal güçler tarafından işgal edilir. Emperyal ülkelere mensup olan subaylar, Türklere ve sömürge ülkelerinden olan insanlara oldukça kötü davranır ve onlara karşı kendilerini daha üstün kabul ederler. İşgal ettikleri ülkede yaşayan topluma her türlü kötülüğü yapmayı kendilerinde hak görürler. Anadolu'da kurtuluşun hazırlıkları sürerken mücadelenin yankılarını İstanbul insanından duyarız. Sömürgecilik, işgal, vatanseverlik, esaret ve yerlilik/batıllık anlatıda işlenen ilgili diğer temalardır.

Yorgun Savaşçı I. Dünya Savaşı'nda birçok cephede mücadele vermiş olan Osmanlı Devleti'nin ordusu, Mütareke Antlaşması'yla birlikte tamamen dağıtılmıştır. Ordusuz kalmış olan devletin topraklarında işgal güçlerinin askerleri kol gezmektedir ve toplumda şiddetli bir kaos ortamı hakim olmuştur. Devletin maruz kalmış olduğu esenliksiz ortamın sorumlusu olarak İttihatçılar gösterilir. Zira uzun yıllardan beri birçok kanlı işe girişmiş olan İttihatçı subaylar da yorgun düşmüştür. Ancak 1919 yılına gelindiğinde özellikle Anadolu coğrafyasında halkın yavaş yavaş bilinçlendiği ve silahlandığı gözlenir. Çeşitli şehirlerde silahlı milis güçleri oluşturulur ve düşmanla çatışmalara girilir. Bu örgütlerden en önemlisi Milli Müdafadır. Mustafa Kemal Anadolu'ya geçerek düzenli ordu kurmaya çalışır. Yerlilik/batıllık, hainlik/vatanseverlik, siyasi rekabet, komitacılık ve esaret/özgürlük eserde işlenen diğer temalardır.

4. Toplumculuk

Devlet Ana Birbirinden farklı birçok kültürün bir arada yaşadığı Anadolu'da düzen her şeydir ve Osman Bey'e göre devlet her şeyden önce gelir. Sosyal yardımlaşma ve paylaşım, kurulacak olan devletin yegane anlayışlarıdır. Mal biriktirmek, düşküne yardım etmemek ve çıkarıcı bütün eğilimler devlet töresince hoş karşılanmaz. Ahilik kültürü tamamen fedakarlık, vefalı olmak ve kendisinde

olmayan şeyleri bile ihtiyacı olanla paylaşmak üzerine kuruludur. Batının ceberut devletlerine karşı Osmanlı kerim devlet olma anlayışını güder. Eserdeki Batılı tipler, iktidarı ele geçirebilmek için her türlü şiddete ve insancıl olmayan yola başvurabilecek kişilik yapısındadırlar.

Rahmet Yolları Kesti Yazara göre; bir ülkenin siyasi otoritesi, yani devlet, zayıfladığında insanlar silaha sarılır ve eşkıyalık kol gezer. Bir köyü yöneten otorite için (ağalık vb.) halkı kontrol etmenin ve onlara istediği her şeyi yaptırmanın en iyi yolu eşkıyalığı kullanmaktır. Tahir, Yaşar Kemal'in hak ve adaletin savunuculuğunu yapan eşkıyalık anlayışına tamamen karşı çıkar. Tahir için eşkıyalık; devletin yönetim organlarının tamamen işlevsiz hale gelmesiyle ortaya çıkan yasadışı ve asalakça bir eğilimdir. Devletin görevi; halkını gerek köydeki gerek şehirdeki her türlü eşkıyalığa karşı korumak olmalıdır.

B. Toplumsal

Genel Bakış Tahir'in Balzac'tan etkilenmiş olduğu bazı eserlerinde onun adını geçirmiş olmasından anlaşılmaktadır. Yazınsal alanda Gerçekçi uygulamaların ateşli bir savunucusu olan Tahir'in en başat amacı toplumsal sorunlara ayna tutmaktır. Eserlerinde yer alan başkarakterler ve yardımcı karakterler toplumun çeşitli sınıflarına mensup olan ve onları temsil eden kurgusal betimlerdir. Tahir, toplumsal sorunlara ayna tuttuğu gibi bu sorunlara yönelik çözüm önerileri de getirmeye çalışmaktadır. Anadolu insanının toplumsal dinamiklerini bütüncül bir bakış açısıyla ele almaya çalışan yazar, Marksçı teoriyi yerleştirmeye çalışmaktadır. İşlemiş olduğu toplumsal temaları da bu doğrultuda ele alır. Toplumsal çerçevede işlemiş olduğu diğer izlekler kısaca şunlardır: Gelenek/irade, cehalet, ayrımcılık, ırkçılık, kutuplaşma, sömüren/sömürülen, örgütlenme, özgünlük/özentilik vb.

1. Ahlaki Yozlaşma

Kelleci Memet Virankale gibi köylerde yaşam, insanlar için oldukça zordur. Her açıdan istismar edilmiş olan insanlar birbirlerine güvenmezler. Toplumda oluşan güvensizlik ortamı insanları şüpheli ve düzenbaz karakterler haline getirir. Hapishane ortamının da köy hayatından pek farkı yoktur. Çoğu karakter arasındaki arkadaşlık ilişkileri çıkar üzerine kuruludur. Karakterler kendi çıkarları için her türlü düzenbazlığı yapabilecek bilince sahiptirler. Hapishanede bulunan mahkumların büyük çoğunluğu uğradıkları ihanetler ya da yaptıkları düzenbazlıklar nedeniyle cezalandırılmışlardır. Anlatının başkarakteri olan Kelleci Memet, iyi niyetinden dolayı sürekli olarak istismar edilmeye çalışılmıştır.

Karılar Koşusu Erkeklerin çeşitli nedenlerle işledikleri cinayetler sonucunda cezaevine düşüşlerinin anlatıldığı "Namuscular"ın aksine yazarın bu eserinde, sevdiği erkeklere kavuşmak için eşlerini öldüren kadınların hikayeleri anlatılır. Hayatta kalma içgüdü ve cinsel açlık, kadınların da ahlaki bakımdan ciddi yozlaşmaya maruz kalmasına neden olmuştur. Fakat kadın karakterlerin erkeklere nazaran, işledikleri suçların arka planında romantik gerekçeler de görmekteyiz. Örneğin; komşusunun küçük oğlu Ali'ye aşık olan Hanım Kuzu, onunla birlikte olabilmek için eşini öldürür. Kadın karakter Ali'yi gerçekten sevmektedir. Zira mahkeme sırasında onu korumak için bütün sorumluluğu üzerine alır.

Namuscular Malatya Cezaevi'nde bulunan neredeyse her mahkum, "namus meselesi" yüzünden hüküm giymiştir. Erkeğin baskın ve otorite olduğu ataerki toplumlarda kadınlar, hatalarının bedelini genellikle canlarıyla öderler. Bir erkeğin kirlenmiş olan namusunu temizlemesinin yolu kadını öldürmektir. Mikro topluluklarda namus cinayeti işlemiş kişiler takdir edilir ve el üstünde tutulur. Anlatıda rol oynayan erkek karakterlerin kadınlara olan bakış açısı oldukça aşağılayıcı ve küçümseyicidir. Dogmatik geleneklerle büyümüş olan anlatı kişileri maruz kaldıkları ihaneti kanla örtmeye çalışmışlardır.

2. İstismar – Sömürü

Yediçinar Yaylası Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan yönetsel yozlaşma, birçok köyde insanları sömüren ağaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Vergi toplayan mültezimlerden sonra onların yerini alan ağalar, insanları yok pahasına çalıştırmış ve onların emek gücünden ciddi bir servet biriktirmişlerdir. Köyde gücü elinde bulunduran aileler, eşkıyalar aracılığıyla yerli halka istedikleri her şeyi yaptırırlar. Zayıflayan devletle birlikte adalet sistemi tamamen çökmüştür. Halkı devamlı sömürmekte olan eşraf her geçen gün zenginleşirken halk günden güne fakirleşir: "Çakırların

parasının mayası, faiz parası... Milletin canını yakarak dirhem dirhem topladıklarını, böyle batman batman harcanmazlarsa, bunlara şeytan bile güç yetiremez”.

Köyün Kamburu Osmanlı Devleti'ndeki iltizam sisteminin bozulmasıyla vergileri toplayan ayanlar ve mültizemler halktan fahiş paralar toplamıştır. Zaman içinde toprak sisteminin tamamen bozulması da ağaların ortaya çıkmasına sebep olmuş ve köylüler ölesiye sömürülmüştür. Eşkıyalarla işbirliği halinde olan ve çeşitli devlet kademelerini de kullanan ağalar ciddi derece zenginleşmiş halksa fakirleşmiştir: “Eşkıyaların günden güne çoğalması; “Bu zaman nasıl bir zaman? Dağlarda her çalı dibinde, bir Musa Çavuş yatmaktadır”. Çalık Kerim adındaki başkarakter, kimsenin önemsemediği ve herkesin aşağıladığı bir kişiyken, eline silah alıp birçok yasa dışı işe girişerek zengin olur ve herkesin saygısını kazanır.

Büyük Mal Mülk sahibi ve sermayedar ağaların emekleriyle hayatlarını idame ettirmeye çalışan köylüleri dizginlemek ve kontrol etmek için başvurdukları en etkili yol şiddettir. Eşkıyalarla işbirliği halinde olan ağalar, onların aracılığıyla köylülere korku salarak onları diledikleri gibi sömürürler. Mevcut pastadan istediği payı kapmaya çalışan açgözlü ve hiçbir ahlaki değeri olmayan karakterler karşılıklarına çıkan her engeli acımasızca yok etmeye çalışır. Kenan Efendi, Kirkor Emmi'yi öldürdükten sonra onun servetini eline geçirir. Daha sonra rakibi olarak gördüğü Sülük Bey'i de en sadık yardımcısı olan Zülfü'ye çeşitli vaatlerle öldürtür.

Göl İnsanları Tahir'in 1937 – 1938 yılları arasında kaleme almış olduğu sekiz adet öyküden bir araya getirilerek oluşturulan kitaptaki her bir anlatının ana izlekleri istismar ve sömürü kavramlarının çeşitli tezahürleridir. Emek, din ve cinsel alanlarda yapılan sömürü ve istismar yazarın kurgulamış olduğu kısa anlatılarda işlenen yegane temalardır. Eserde yer alan sekiz öykünün başlıkları şunlardır; Göl İnsanları, Çoban Ali, Gelin – Kadın Oyunu, Arabacı, Nam Uğruna, Kondurma Siyaseti, Bir Kodoşluk Hikayesi ve Fermanlı Hoca'dır.

3. Cehalet/Eğitim

Sağırdere Anlatıda yer alan bütün karakterlerin neredeyse tamamı, gelişime ve değişime tamamen kapalı olduğu gibi hayatları hurafeler ve batıl inançlarla çevrilidir. Tarım alanında makinelerin kullanılmasına ve yeni alfabeyi kullanan okullara gidilmesine karşı çıkarlar. İnsanlar en basit doğa olaylarını bile anlamaktan acizdirler ve her şeyin tanrıdan kaynaklandığına inanırlar. Köylü halkındaki örgütlü cehalet göze ilk çarpan konudur. Anlatıda sadece, Murat ve Cemal Usta ilimden yanadırlar. Birbirlerine güvenmeyen Yamören köylüleri, kendi çıkarlarının güdümünde birçok kurnazca işe girişir. Fırsatçılık, çıkarıcılık, tembellik, kolaycılık, kıskançlık, sömürü ve rekabet, köylüleri kurnazlık yapmaya yönlendiren nedenlerden bazılarıdır. Eğitimsizlik, esenliksiz ortam ve güvensizlik duygusu da köylülerin kurnazca eğilimlerinin kaynağıdır.

Körduman Gerçekçi verilere dayanarak yazar tarafından oluşturulmuş Yamörenliler, okuma ve yazma bilmezler, en basit doğa olaylarını bile anlayamayacak ve yorumlayamayacak kadar bilgisizdirler, batıl inançlara fazlasıyla inanırlar, hurafeler bütün hayatlarına şekil verir, dış dünyaya tamamen kapalıdırlar, tutucudurlar ve köylerinde yapılmak istenen her yeniliğe karşı çıkarlar. Hiçbir mantığa ve gerçekliğe dayanmayan geleneklerine sorgusuz sualsiz bağlıdırlar. Cehaletlerinden kaynaklı olarak özellikle hocalar ve ağalar tarafından kolaylıkla kandırılırlar. Karakterler kendi çıkarları doğrultusunda birçok kötü işe bulaşır ve yaptıkları şeyler başkaları tarafından öğrenilmediği sürece utanmazlar, pişmanlık duymazlar. Kolay yoldan para kazanmak, en çok rağbet gören düşünce şeklidir.

4. Yoksulluk

Yorgun Savaşçı Yıllar boyunca savaşmış olmanın neden olduğu ekonomik harcamalar, devleti neredeyse tamamen işlevsiz hale getirmiş ve işgal güçlerinin elinde esir olmaya mecbur bırakmıştır. Halk ise, en basit ihtiyaçlarını bile tedarik edemeyecek duruma düşmüş ve bundan dolayı birçok insan kanunsuz işlere bulaşmıştır. Savaşta erkeklerini kaybetmiş olan aileler de içinden çıkılamayan durumlara düşmüştür. Fuhuş yaparak para kazanmaya çalışan kadınlar ve oğlanlar karşımıza çıkar. Hırsızlık ve istismar gibi kanundışı işler ciddi bir artış gösterir. Anadolu'da kurtuluş için teşkilatlanmaya çalışan subaylar da bu durumdan nasibini alır.

Büyük Mal Haraç almanın, rüşvet vermenin ve sömürünün doruk noktasına çıktığı kurgusal toplumda, emeğiyle hayatını idame ettirmeye çalışan karakterler sefil bir hayata mahkum

olurlar. Tarlada çalışan köylü karın tokluğuna çalışmaktadır ve buna rağmen ağalar tarafından acımasızca sömürülmeye devam ederler. En temel ihtiyaçlarını gidermekte zorluk yaşayan ve ciddi borçlar altına giren köylüler ile memurlar, ciddi sıkıntılar yaşarlar. Polis Cihangir için şöyle denir: “Sürekli geçim sıkıntısı çektiği için, en başta Sülük Bey olmak üzere uçan kuşa borçluydu. Bu yüzden kasabanın en sefil kopukları bile, fukarayı adam hesabına almıyorlardı.”

Hür Şehrin İnsanları Ziyadesiyle zorlu ve kanlı bir savaştan çıkıp yeni kurulmaya başlamış olan devlet, küresel alanda patlak veren bir ekonomik buhranla birlikte ciddi sıkıntıya düşer. Özellikle İstanbul halkının yaşamış olduğu yoksulluk, eserde rol oynayan Murat ve Ertuğrul Hikmet karakterleri aracılığıyla yansıtılır. Karakterler, İstanbul gibi bir şehirde yaşıyor olmalarına rağmen en temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çeker ve kırsalda yaşanan yokluk onlarınkinden katbekat daha fazladır. Toplumun içine düşmüş olduğu yoksulluğun etkisi, anlatı boyunca karakterlerin fiziksel ve psikolojik değişimleriyle okurun gözleri önüne serilir. “İnsanın, sahibi insan olabilmesi için ekmeğ parası, giyecek derdi, başını sokacak yer bulamama korkusundan kurtulması lazımdır(r)”.

C. Psikolojik

Genel Bakış Gerçekçi kuramın en önemli romancılarından olan Balzac ve Zola, bilimsel gözleme ve araştırma uygulamalarına dayanarak anlatı kişilerini tiplerden oluşturur. Aydın bir kişilik olan yazar tarafından oluşturulan her anlatı kişisi, toplumun ve özelliğın eytişimsel sentezinden oluşur. Uzun yıllar gazetecilik yapmış ve cezaevlerinde bulunmuş olan Tahir de yaşamış olduğu tecrübelerden ve yapmış olduğu gözlemlerden yola çıkarak Anadolu toplumunun tiplerini oluşturmaya gayret göstermiştir. Yazarın eserlerinde insan psikolojisiyle ilgili birçok tema bulmak mümkündür.

1. Yabancılaşma

Hür Şehrin İnsanları I. Dünya Savaşı'yla birlikte kurtuluş mücadelesine girmiş olan Türk toplumu, çeşitli ülküler ve ortak hedefler etrafında birleşerek ortak, toplumcu bir bilinç geliştirmiştir. Ülkeyi kurtarmak ve toplumun refahı için gerekli fedakarlıkları yapmak her vatandaşın asli görevi haline gelir. Lakin, Kurtuluş Savaşı kazanılıp yeni devlet kurulduktan sonra insanlar, toplumsal meselelerden ziyade şahsi meselelerle uğraşır hale gelmiştir. Toplum ve insanlığı ileriye götüreceğ ülküler unutulmuş ve her birey kendi hayat gaillesine düşmüştür. Mevcut ekonomik sistem, insanı emeğine ve kendi tabiatına yabancılaştırmıştır ve derin bunalımlar yaşayıp yalnızlaşmasına sebep olmuştur. Eserin başkarakteri Murat aracılığıyla işlenen en temel izlek yabancılaşmadır. “Hürdü evet! Randevuevlerindeki kızlarla yatmak için... Ancak bunun için hürdü...”.

2. Çıkarıcılık

Köyün Kamburu Eserde yer alan karakterlerin hemen hemen hepsi kendi şahsi çıkarlarının güdümünde hareket eden karakterlerdir. Çalık Kerim ve onun gibi bazı karakterlerin zaman zaman olumlu eylemlerde bulduklarını görsek de bu durum çok uzun sürmez. Çıkarıcılık, köylü karakterlerin bütün insani ilişkilerini belirleyen ve yönlendiren en önemli unsurdur. Ortaklaşmacı bir bilişsel yapıya sahip olmayan karakterler savaş anında bile kendi çıkarlarını gözetirler: “Kahveyle şekerin arkasından askeriyenin kaput bezleri, eski, yeni battaniyeleri, hastanede ölenlerden kalma elbiselerle iç çamaşırlar da Narlıca'nın Hafız çerçisine gelmeye başladı. Daha arkadan mermi kaçakçılığı alıp yürüdü. Öyle ki üç aya varmadan her çeşit silahın cephanesini köylü, eşkıya Çalık'tan alır oldu”.

Esir Şehrin İnsanları Mondros Mütarekesi'yle başlamış olan işgal dönemi İstanbul'unda, toplumsal özelemler ve beklentilerin doğrultusunda hareket eden Kâmil Bey, Cemil Usta, Nedime Hanım, Dr. Münir, Ramiz Efendi ve Fatma Hanım gibi karakterler olduğu gibi işgali ve savaş ortamını bir fırsata çevirip kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden bencil karakterlerle de karşılaşmaktayız. Birbirine zıt tutumlar gösteren ve davranışlarda bulunan bu karakterler birbirleriyle çatışma halindedir. Ülkücü tipler; fedakar, vefalı, vatansever, toplumcu, özgürlükçü, insancıl, adil, mücadeleci, dürüst ve güvenilir tiplerdir. Çıkarıcılar ise; özentili, benzeşmiş, düzenbaz, yalancı, istismarcı, bencil, lümpen, konformist, güvenilmez, vefasız ve asalak tiplerdir.

Kelleci Memet Cinci Nezir ve Şeker Emin gibi karakterler, kendi çıkarları için en yakınındaki dostlarına bile ihanet etmekten çekinmezler. Cinci Nezir, kendi çıkarı için insanları maddi ve manevi açıdan istismar eder. Çeşitli kurnazlıklarla insanları kandırmaya çalışır ve çoğunlukla da başarılı olur. Şeker Emin ise revire gitmek için koşuşa olup biten olayları gardiyanlara ispiyonlar. Herhangi bir olay

olmadığında da kendi çıkarı için insanlara iftira atmaktan çekinmez. Kelleci Memet de masum bir adam olan Osman Ağa'yı Ümmühan'ın entrikaları nedeniyle öldürmüştür. Fakat hapishanedeki mahkumlara bunu kasten yapmadığını sürekli olarak telkin eder.

D. İlişkisel

Genel Bakış Tahir'in eserlerinde en çok işlenen temalardan biri, hiç istisnasız, cinselliktir. İnsan psikolojisinde önemli bir rol oynayan cinsellik konusu Tahir'in neredeyse her romanında ve öyküsünde işlenmektedir. Tahir'e göre Anadolu insanının cinselliğe olan eğiliminin en önemli sebeplerinden biri hayatta kalma, yaşam mücadelesi verme güdüsüdür. Kaleme almış olduğu eserlerdeki anlatı kişilerinin cinsel eğilimleri genel olarak sapkınlık düzeyindedir. Fakat bunun haricinde Tahir'in eserlerinde ilişkisel izlekler olarak: Arkadaşlık, dostluk, yoldaşlık, sevgililik ve evliliği de görmekteyiz.

1. Cinsellik

Hür Şehrin İnsanları Murat adlı başkarakterin şahsi yaşamı üzerine yoğunlaşan anlatıda cinsellik konusu, en temel izleklerden bir tanesidir. Safo, Madam Tamara, Şaziment Hanım, Matmazel Şarlot, Reçina ve Aliye Hanım gibi birçok farklı kadınla ilişkiye giren Murat'ın bu ilişkileri üzerine yoğunlaşılır. Safo haricindeki diğer kadın karakterle girilen ilişkiler duygusal olmaktan ziyade libidoyla ilgilidir. Anlatıdaki bazı karakterlerin eşcinsel ilişkiler kurdukları da görülür. Hamdi Bey, genç erkeklerle birlikte olmayı sever. Aynı şekilde Avukat Hayret Bey de genç erkeklerle ilgi duymaktadır. Anlatıda karşımıza çıkan eşcinsel eğilimler genel olarak olumsuz eylemler ve durumlar olarak okura sunulur. Zira Murat, yazıhaneye gelen çocuklardan tiksiniyor.

Devlet Ana Napoli kralının gayrimeşru çocuğu Gladyüs, köksüzlüğü ve aidiyetsizliğinden kaynaklı olarak nevrotik bir ruh halindedir. Eserde Kerimcan'ın ağabeyi Demircan'ı takıntı haline getirdiği Liya'yla görünce onu sırtından hançerler ve Liya'ya tecavüz eder. Ciddi sadist eğilimleri olan karakter, birlikte olduğu kadınları bazen orgazm halindeyken boğarak öldürür.

Karılar Koşuşu Cezaevindeki mahkumların çoğu cinsel açlık veya sapkınlık sonucunda işledikleri suçlardan dolayı hüküm giymiştir. Dış dünyada bedensel ihtiyaçları ve içgüdüleri bastırılmış olan kadınların cezaevine düşmüş olmaları onları çok daha zor bir duruma düşürür. Anlatıda kadınlarla ilgili yapılan betimlemeler genellikle cinsel içeriklidir. Cezaevinde tutuklu bulunan kadınlar cinsel açıdan açlık yaşadıkları gibi erkekler de aynı durumdadır. Ziyadesiyle başına buyruk ve hovarda bir kadın karakter olan Şefika, söylemleri ve davranışlarıyla Murat'ı baştan çıkarmayı başarır. Murat zaman zaman ona karşı cinsel bir açlık duyar. "Bir gece karılar konuşuyorlarmış. Hubuş olacak rezil, 'Bu kadar erkek, dışsız ne yapar biçareler... Bunlar hep ölür,' demiş de Nafia, 'Bacım sen bana bak. Onları hiç olmazsa ele gelir. Bizimki için için yanar tutuşur ya...' demesin mi?".

2. Aşk

Bir Mülkiyet Kalesi Mahir Efendi, II. Abdülhamit'in hususi marangozlarından biri olduktan sonra Hünkar Yaverliğine kadar yükselir. Akıl çağına erdiği günden itibaren kendisi için istediği tek şey kagir bir ev olmuştur. Padişah'tan malulen bir ev almak isteyen Mahir Efendi, İzzet Bey'in önerisi üzerine ilk önce Naile Sultan'ın hizmetkarlarından Canseza'yla evlendirilmek istenir. Mahir Efendi başlarda ev sahibi olmak için Canseza'yla evlenmek ister. Canseza ise, hiç tanımadığı bir marangozla evlenmek istemez. Fakat daha sonra evin hanımı tarafından Mahir Efendi'nin ne kadar önemli bir kişilik olduğu ve II. Abdülhamit'in has adamlarından biri olduğu anlatılır. Canseza'nın saklamış olduğu bir subay resmindeki kişinin de Mahir Efendi olduğu anlaşılır. Evlendirileceğini ilk öğrendiği ndeki kaygının yerini büyük ister mutluluk alır. İkili arasında zaman içinde sevgi ve saygıya dayalı bir bağ gelişir. Mahir Efendi cepheden cepheye koşarak hayatını tüketirken Canseza da kocasını ümit, sadakat ve iffetle bekler. "Galiba, sahici büyük aşklar, sonuna kadar güvenmekten ileri geliyorlar".

Devlet Ana Söğütlü Türkmen olan Demircan'la Karacahisarlı bir Hristiyan olan Liya gizlice aşk yaşamaktadır. Liya'yı kıskanan Gladyüs Demircan'ı okla vurarak öldürür. Liya'ya ilk önce tecavüz eder sonra boğarak öldürür. Kaplan Çavuş'un kızı olan Aslıhan, Bacıbey gibi savaştı bir kadın tiplemesidir. Bacıbey'in oğlu Kerimcan'la aşk yaşamaktadırlar. Babası dahil çevresindeki herkese bir savaştıyıla evleneceğini söylemiştir. Fakat Kerimcan, Şeyh Edebalı'nın öğrencisi olup ilim öğreneceğini söyleyince bunu kabullenir. Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'a aşiktir. Onu ikinci defa

babasından istemesi için Alişar Bey'i dünür olarak gönderir. Ancak Bala Hatun'a aşık olan Alişar Bey, Osman Bey'e ihanet ederek Bala Hatun'u kendisine ister. Edebalı kızını ona vermek istemez ve Osman Bey'e Hatun'u kaptırmak istemeyen Alişar, Gladyüs'e onu kaçırtmak ister. Gladyüs başarısız olur ve Osman Bey ile Bala Hatun birbirlerine kavuşur.

Sağırdere "Sağırdere"deki kadın erkek ilişkileri çoğunlukla şahsi çıkarlar üzerine kuruludur. Yalnızca Mustafa, sevdiği kadına yürekten bağlıdır ve onu elde etmek için çeşitli fedakarlıklar yapmayı göze alır. Mustafa, Candarma Nail'le yaptığı bir konuşmada Ayşe'ye karşı beslediği duygulardan bahseder. Vahit'e de onun için yapabileceği fedakarlıklardan bahseder: "Tam şurama, bir sıcak şey düşüyor. Sonra boğazıma sıcak bir şey tıkanıyor. Terliyorum. Sonra... Başlıyor canım sıkılmağa... Canımız sıkılıyor ki... İçim yemek istemiyor".

ANLATI KİŞİLERİ

İçindekiler

ROMANLAR

Açık (*Kâmil – Murat – Cemil -Halim Akın – Emin – Murat*)

Kapalı (*Kara Derviş – Osman – Nermin – Maraz Ali – Lütfü – Hamdi – Memed – Mustafa*)

Vicdanlı (*Osman – Arif – Adil – Münir*)

Vicdansız (*Genel Sekreter – Notüs Gladyüs – İsmail – Kenan – Abuzer – Kerim – Sülük - Emey- Abdülkerim - İskender – Nezir – Süleyman*)

ÖYKÜLER

Açık (*İbrahim – Şehriyar*)

Kapalı (*Vali Bey – Nurettin – Ali – Bekir – Sultan – Veli Geyik – Tamzara*)

Vicdanlı (*Büyük Bey – Hamdi – Arabacı*)

Vicdansız (*Zikrettin – Şerif Kaplan – Şaban*)

ROMANLAR

Açık (*Kâmil – Murat – Cemil -Halim Akın – Emin – Murat*)

Kâmil Bey (*Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yol Ayrımı*)

Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Mantıklı

"Esir Şehir Üçlemesi"nin başkahramanı olan Kâmil Bey, 1918 Mondros Mütarekesi'yle İstanbul'un işgal edilmesi üzerine uzun süredir eğitim için yurtdışında bulunmasının ardından ülkesine geri döner. Başlangıçta kendi ekonomik sorunlarıyla ilgilenmeye çalışan başkarakter, zaman içinde tanıştığı insanlar ve şahit olduğu olaylar nedeniyle ateşli bir vatansavere dönüşür. Kuvayı Milliye'ye yardım ettiği gerekçesiyle hapse atılır. Burada İttihatçı subaylarla tanışır. Kurtuluş Savaşı'nda ülkesine önemli hizmetlerde bulunur fakat kurtuluştan sonra kendi şahsi sorunlarıyla ilgilenmeye başlar. İdealist dünya görüşü nedeniyle eşini ve kızını geri planda bırakmak zorunda kalır.

Murat Bey (*Bir Mülkiyet Kalesi, Hür Şehrin İnsanları, Kelleci Memet, Namuscular, Karılar Koğuşu*)

Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı

Tahir'in birçok yazınsal eserinde karşımıza çıkan karakter, tam anlamıyla onun temsilcisi niteliğindedir. Yazarın kendi hayatından esinlenerek kaleme almış olduğu özkurmaca romanların başkahramanı Murat'tır. *Bir Mülkiyet Kalesi* adlı eserde Murat, henüz küçük bir çocuktur. Babasının yanında marangozluk yapar ve Kurtuluş Savaşı yıllarında Kuvayı Milliye üyeleri için haber taşır. *Hür Şehrin İnsanları*'ndaysa Murat, yirmili yaşlarına gelmiştir ve annesiyle babasını kaybetmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda yazarın yaşamış olduğu çalkantılı hayat işlenir. Yabancılaşmış tabiatını sorgulamaya başlamış olan Murat'ın ideolojik eğilimleri de kökten değişir. Başlangıçta koyu bir Kemalist olan, cüzdanında Atatürk'ün resmini taşıyan, karakter Sosyalist düşünceyle tanışır ve bütün fikir dünyası değişir. *Kelleci Memet, Namuscular* ve *Karılar Koğuşu* adlı eserlerde Murat, cezaevindedir. Murat burada mahkumları gözlemler ve onlara mümkün olduğunca yardım etmeye çalışır. Anadolu insanını ve ülke siyasetini ciddi derecede sorgulamaya başlar.

Yüzbaşı Cemil (Yorgun Savaşçı)

Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal/Mantıklı

I. Dünya Savaşı'nda Basra cephesinde topçu subayı olarak görev yapmış olan karakter, göstermiş olduğu başarılar nedeniyle "Cehennem" lakabını almıştır. Harp Okulu öğrencisi olduğu dönemde Jön Türklerle ilişkisi olduğu düşünülerek bir süre hapis tutulur. Yıllar sonra silah arkadaşı Patriot Ömer'in aracılığıyla hayli gizli bir biçimde İttihat ve Terakki'nin üyesi yapılır. Makedonya'daki çete sav aşılarına katıldığı gibi birçok gizli operasyonda da yer alır. Mütareke Antlaşması'yla birlikte ordu dağıtılır ve evine dönen Cemil, askerlikten uzak kaldığı için kendini bir yabancı gibi hisseder. Selime teyzenin kızı ve vefat eden dava arkadaşı Nazmi'nin dul eşi Neriman'la ilişki yaşarlar. Bir türlü sona ermeyen işgal ve İtilaf yönetiminin baskıları nedeniyle Yüzbaşı Cemil, Anadolu'ya geçerek Kuvayı Milliye'ye katılır.

Halim Akın (Bozkırdaki Çekirdek) **Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı**

Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü'nün müdürü olan idealist bir öğretmendir. Oldukça gerçekçi bir dünya görüşü olmasına rağmen kendisine enstitü müdürlüğü görevi verildiğinde Anadolu köylüsü için iyi işler yapabileceğini düşünerek bu görevi kabul eder. Kurulacak enstitü yüzünden çıkarları zarar görecektir olan siyasiler ve yerli halkla mücadele etmeye çalışır. Enstitünün kuruluş anından itibaren kendisini bu işe adayın öğretmen, gelecekle ilgili planlar yapar ve diğer öğretmenlerle öğrencileri eşgüdümle. Bazı kişiler tarafından işine romantizm karıştırmaması gerektiği tembih edilse de o uyarıları dikkate almaz ve kendisini kurulacak olan yeni enstitüye adar.

Emin Bey (Kurt Kanunu) **Uyumlu, Dışa Dönük/İçe Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı**

Hayatında büyük sorumluklar almaktan çekinen karakter; evlenmemiş, ittihatçılığı terk etmiş ve mesleğinden emekli olmuştur. Başarısız suikast girişiminden sonra Kara Kemal'i evinde sakladığı için yargılanır fakat serbest bırakılır. Daha sonra da Abdülkerim'in onun evinde saklanmak istediğini öğrenince onu sokaklarda aramaya başlar. Emin Bey ilk olarak eserin son ana bölümü olan "İnsanlık Sorumu"nda okurun karşısına çıkar. Genç yaşta dul kalan Perihan adlı kız kardeşiyle yaşayan karakter kırk altı yaşındadır. Kendisiyle karşılaştığımız ilk bölümlerde karakter, işini layığıyla yapamamak hissiyatıyla sorumluluktan kaçır. Fakat eserin sonunda büyük bir değişim göstererek yapması gerekenin farkına vararak büyük sorumluluklar almaya yeltenir.

Kulaksızın Murat (Sağırdere, Körduman) **Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Mantıklı**

Mustafa'nın ağabeyi olan karakter, anlatıda pek etkin olmasa da verdiği iletiler bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çoğu zaman söylemleriyle yazarın sözcülüğü görevini üstlenir. Sımcık tren istasyonunda demirbaş işçisidir. Oldukça olumlu bir profil çizen karakter, diğer köylü tiplerinden hayli farklıdır. Batıl inançlara, hurafelere, eşkıyalığa ve emek sömürsüne sonuna kadar karşıdır. Eğitilmiş bir kişilik olduğu için babası tarafından muhtar olmaya zorlanır fakat siyasetin ne kadar yozlaştığının farkında olan Murat, işçi olmayı tercih eder. Köylülere yönelik oldukça faydalı eleştiriler yapsa da herkes onu alaya alır.

Kapalı (Kara Derviş – Osman – Nermin – Maraz Ali – Lütfü – Hamdi – Memed – Mustafa)

Kara Derviş (Bozkırdaki Çekirdek) **Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal**

Zeynel Ağa'nın kenevir üreticisidir ve Keşiş Düzü'ne enstitü kurulacak olması nedeniyle arazisini kaybetmekten korkar. Din istismarıyla köylüleri enstitüye karşı gelmeye yönlendirir. Oldukça şeytani, gözü dönmüş ve yobaz bir tiplerdir. Sözde dervişliğini kullanarak insanları maddi, manevi ve cinsel açıdan istismar eder. Enstitü öğrencileri ve öğretmenlerine büyük zorluklar çıkarır. Devamlı esrar kullanan ve büyük yalanlarına kendi bile inanmış olan karakter, nevrotik bir ruh haline sahiptir. Halkı çeşitli yalanlar ve iftiralarla enstitüye karşı doldurur ve Zeynel Ağa'yla birlikte hükümete enstitüyle ilgili yalan yanlış şikayet mektupları yazar.

Faytoncu Osman Ağa (Esir Şehrin Mahpusu) **Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal**

Kâmil Bey'in hapsedildiği İkinci Koğuş'un ağasıdır. Hapishane yöneticileriyle işbirliği halinde olan karakter, zorbalıkla meşru olmayan işler yapmaktadır. Bazı sapkın cinsel eğilimleri vardır. Kuvayı Milliye hareketine karşıdır. Kâmil Bey'in gerçek kimliğini bilmediği için onu maddi ve manevi açıdan istismar etmeye çalışır. Koğuştaki en güçlü otorite olan ağa, çevresindeki adamlarını kullanarak koğuşu istediği gibi çekip çevirir. Anlatının en olumsuz karakteri sürekli olarak yasadışı işler yapar, insanları maddi ve manevi bakımdan istismar eder, Milli Mücadele'ye karşıdır ve dini de istismar etmektedir.

Nermin Hanım (Esir Şehrin İnsanları, Yol Ayrımı) **Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal**

Kâmil Bey'in karısı olan kadın karakter, zevke düşkünlüğüyle bilinen Tacettin Paşa'nın kızıdır. Tacettin Paşa öldükten sonra Nermin de Kâmil Bey gibi ekonomik sorunlarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Hayatında sürekli olarak bir güven ortamına ihtiyaç duyan kadın karakter Kâmil Bey'le evlenir ve Kâmil'in Milli Mücadele'ye olan eğilimine oldukça farklı bir gözle bakar. Toplumsal beklentileri umursamayan ve tamamen kendi çıkarı ile güvenliğini düşünen bir karakterdir. Kâmil Bey'i cezaevindeyken bir başına bırakır. *Yol Ayrımı* adlı eserde şahsi çıkarı için Dr. Münir Bey'le evlenir.

Maraz Ali (Rahmet Yolları Kesti) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal/Mantıklı

Seferberlik döneminde babasını kaybetmiş olan ve dul annesiyle yaşayan on altı yaşındaki başkarakter, fakirlik ve yokluk içinde büyümüştür. Hayatı boyunca yaşadığı ezilmişlik ve sahipsizlik duygusu nedeniyle sadıstvari bir güç istenci duyarak eşkıyalığa özenir. Kendisini ispatlamak ve nam salmak ister. Çerçi Süleyman'a hizmetkar olur. Uzun İskender Ağa ve arkadaşlarıyla eşkıyalığa başlar. Kendisine verilen maraz adından da anlaşılacağı üzere, fiziksel olarak oldukça çelimsiz, bakımsız, güçsüz ve yaşından daha küçük görünmektedir. Oldu olası maruz kaldığı şiddet ve haksızlıklar sonucunda içten içe kin ve intikam duygusu büyütür.

Lütfü Özelçi (Damağası) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal

Cezaevi Müdürü'nün katipliğini yapan karakter, müdür olmadığı zamanlarda onun yerine vekaleten bakar. Diğer gardiyanlarla anlaşarak hapisanedeki herkesten çeşitli yollarla rüşvet almanın derindedir. Samsun'da bulunduğu dönemde içtiği alkolün etkisiyle bir kişiyi vurarak öldürmüş ve polislikten atılmıştır. Bunun üzerine yirmi yedi ay hapis yatmıştır. Romana verilen ismi temsil eden kişi, sahip olduğu özellikler nedeniyle Lütfü Bey olabilir. O, çalışmakta olduğu hapisaneyi kendisi için rant kapısı haline getirmiş ve mahkumları ekonomik olarak sömürmeye çalışmaktadır.

Hamdi Bey (Hür Şehrin İnsanları) Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal/Mantıklı

Felek Kiraathanesi'nin devamlı müdavimlerinden olan karakter, yankesicilik ve başka yaşa dışı işler yaparak hayatını idame ettirmektedir. Murat'a, Avukat Celil Bey ve Hayret Bey'in yazihanesinden katiplik işi bulur. Hamdi Bey'den önce oldukça sefil bir durumda olan Murat, onun yönlendirmesiyle birlikte baht dönüşüne girer. Hamdi Bey, yazihane ve adliye ortamını ona tanıtır ve ona birçok şey öğretir.

Kelleci Memet (Kelleci Memet) Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal/Mantıklı

On altı yaşında olan erkek karakter, Çankırı'nın Virankale köyündendir. Hayli fakir bir ailede dünyaya gelmiş olan Memet, cezaevine düşmeden önce biçilmiş olan tarlalardaki buğday kellelerini topladığı için mahkumlar tarafından kendisine Kelleci lakabıyla hitap edilir. Yanında rençberlik yaptığı Osman Ağa'yı kasıtsız öldürdüğünü iddia etse de altı yıllık bir ceza alarak Çankırı Cezaevi'ne yerleştirilmiştir. Esere adını veren ve temel anlatının tamamen etrafında geliştiği anlatı kişisi eserin başkarakteridir.

Kulaksızın Mustafa (Sağırdere, Körduman) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal

Kulaksızın Yakup'un oğlu ve Murat'ın kardeşi olan başkarakter, on altı yaşındadır. Sevdiği kız olan Ayşe'nin Hocaların Hakkı'yla evlenmesi üzerine Ankara'ya çalışmak için gitmiştir. Cemil Usta'nın yanında bir taş ustası olduktan sonra köyü Yamören'e geri döner. Başarılı bir insan olarak pahalı eşyalarla köyüne dönen karakter, köylülere gösteriş yapmaya başlar. Sağırdere'nin sonlarında Vahit'le yollarını ayırmasının etkileri devam eder ve karakter, unuttuğu Ayşe'nin peşine yeniden düşer. Ankara'dan döndükten sonra maddi ve manevi açıdan birçok değişim yaşamış olan Mustafa, köyde yeni bir hayata başlamak ister. Fakat, büyük şehirde edinmiş olduğu tecrübeleri ve bilgileri köy yaşamında kısa sürede unuttur. Başkalarının kendisi hakkında ne söylediğini dinlemeye başlar, kışkırtmalara kendisini kaptırır ve yasadışı işler yapmaya başlar.

Vicdanlı (Osman Bey - Binbaşı Arif Bey - Adil Usta - Doktor Münir)

Osman Bey (Devlet Ana) Açık, Uyumlu, Dışa Dönük, Mantıklı

Eserin erkek başkahramanı, babası Ertuğrul Gazi'nin hastalanması üzerine ona vekalet eder, öldükten sonra ise beyliğin başına geçer. Esere hakim olan entrik kurguya yön verir. Yazar, Osman Bey karakteri üzerinden Türklerin devlet kurma anlayışını, siyasetini ve dünya görüşünü okura yansıtır. Yönetimi altında olan boyda siyasi gücü ve otoriteyi temsil eder. İzlediği siyaset biçimiyle adalete, töreye, düzene, refaha, onura, cesarete, çok kültürlülüğe, barışa, fedakarlığa, bilgeliğe ve ilerlemeye oldukça önem verir.

Binbaşı Arif Bey (Esir Şehrin Mahpusu) Açık, Uyumlu, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

İttihat ve Terakki'nin eski üyelerinden biri olan karakter, yapının eksiklerini ve yanlışlarını dile getiren siyasi bir mahkumdur. Hapishanenin etkili isimlerinden biri olarak Kâmil Bey'in utandırıcı suçlar işleyen mahkumların arasında olduğunu öğrenince onu yanına aldırır. İkili kısa sürede hayli yakınlaşır ve birbirlerine sürekli olarak yardımcı olurlar. Arif Bey, Anadolu'daki Milli Mücadele'yi desteklediği için hapse düşmüştür fakat daha önce İttihat ve Terakki'nin komitacı faaliyetlerinde de yer almıştır.

Adil Usta (Bir Mülkiyet Kalesi) Açık, Uyumlu, Dışa Dönük, Mantıklı

II. Abdülhamit'e gönülden bağlılık duyan Mahir Efendi'nin fikir dünyasındaki değişimlerin çoğu Adil Usta sayesinde gerçekleşir. Adil Usta, Mahir Efendi'yle birlikte Rıza Usta'nın Tavşan Mağazası'nda marangozluk yapmaktadır. Sosyalizme yakın bir dünya görüşüne sahip olan Adil Usta, Mahir Efendi'nin oğluna Bolşevik diye seslendiğini görünce aralarında bir yakınlaşma olur ve ikili arasında düşünsel konularda derin sohbetler gerçekleşir. İşgal yılları ve Kurtuluş Savaşı'nda Kuvayı Milliyeciler için silah kaçıran Adil Usta'dan Mahir Efendi de etkilenir ve o da, Kuvayıcılara katılmaya karar verir. Karakterin yansıtmış olduğu dünya görüşü yazarınkine oldukça yakın olduğu için önemli bir konuma sahiptir.

Doktor Münir (Yorgun Savaşçı) Açık, Uyumlu, Dışa Dönük, Mantıklı

31 Mart Vakası'ndan önce İttihat ve Terakki içindeki yozlaşmayı gözlemlemiş olan karakter örgütten ayrılmıştır. Mahmut Şevket Paşa suikastından dolayı Sinop'a sürülmüş kafilenin içinde yer almıştır. Eline geçen her kitabı okuyan otodidakt bir karakterdir. Bu nitelikleriyle Münir Bey, yazarın tarihsel olaylara karşı bakış açısının sözcülüğünü üstlenir. Cemil ve Arap Maksut, kaçıracakları Patriyot Ömer'i onun evinde saklamak konusunda tereddüt ederken Münir Bey'in halihazırda bir İttihatçıyı sakladığını ve Ömer'i de saklayacağını görürüz.

Vicdansız (Genel Sekreter – Notüs Gladyüs – İsmail – Kenan – Abuzer – Kerim – Sülük - Emey-Abdulkerim - İskender – Nezir – Süleyman)

Genel Sekreter (Bozkırdaki Çekirdek) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal

Devletin önemli bir kademesinde görev yapan karakter, büyük umutlarla oturduğu koltukta zaman içinde yıpranmış ve ciddi derecede yozlaşmıştır. Ülkenin yönetiminde söz sahibi olup, önemli işlere imza atabileceğini düşünmüş olan Genel Sekreter'in yapabildiği tek şey yukarıdan gelen emirlere bire bir uymak ve bulunduğu makamı korumak için çaba göstermekten ibarettir. Mevcut siyasetin yozlaştırdığı isimlerden biridir ve dünyadaki olayların genel durumuna göre siyaset biçimlendirilir. Bu durum birçok insanın zarar görmesine ve halkta devlete karşı güvensizliğin oluşmasına neden olur. Elinde bulundurduğu makamı sürdürürebilmek için her yolu meşru görür ve göreve geldiği günden beridir hiçbir işi tam olarak başaramamıştır.

Notüs Gladyüs (Devlet Ana) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal

Eserde yırtıcılığı ve şiddeti temsil eden Napoli kralının gayrimeşru çocuğu, Anadolu coğrafyasındaki siyasi boşluktan faydalanarak ilk önce Bitinya prensi daha sonra da Bizans imparatoru olmak istemektedir. Oldukça sadist eğilimleri olan bir karakterdir. Kurgunun kötücül tarafında en önemli rolü oynar. Batı'nın ceberut yüzünün temsilcisi niteliğindedir. Babası tarafından reddedilmiş olsa da kendisini soylu olarak kabul eder ve avam sınıfına her türlü kötülüğü yapmakta hakkı olduğuna inanır. Doğuluların aksine toprağa sahip olmak ve insanlara hükmetmek ister.

Topal İsmail (Sağırdere, Körduman) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal

Topal İsmail, sevmediği bütün kişilerden intikam almaya çalışır ve onların arkasından çeşitli entrikalar planlar. Topal İsmail'le Mustafa iş ortağı olurlar. Fakat bu göstermelik bir ortalıktır. Topal İsmail, Vahit ile Mustafa'yı birbirine düşürmeye çalışır. Çevresindeki herkesin üstünlüklerini kıskanan İsmail, topallığını sürekli mazeret göstererek kirli işlere girer. Ziyadesiyle gerici bir dünya görüşü vardır, hurafelerle insanları kandırır ve insanlara büyü olduğunu söylediği eşyalar satarak onları istismar eder. Hırsızlık en çok eğilim gösterdiği işidir. Onun gözünde bütün kadınlar, erkeğin kölesi hatta malıdır.

Kenan (Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu, Büyük Mal) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal

Çakır Kahyalar ailesinin son erkek üyesi Kenan, Yediçınar Yaylası'nı Abuzer'e kaptırdıktan ve Emey tarafından oyuna getirildikten sonra aklında olan tek şey onlardan intikam almak olmuştur. Babası tarafından oldukça şımarık ve hovarda büyütülmüş olan Kenan, her türlü kötülüğü yapabilecek kişiliğe sahiptir. Karakter yaşlanmış olmasına rağmen kadın, kumar ve uyuşturucuya olan tutkusundan asla vazgeçmez. Ermeni sürgünü sırasında eski bir aile dostları olan Kirkor Emmi'yi katlederek onun servetine çöker.

Abuzer Ağa (Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
Yediçınar Yaylası'nın sonunda, Kenan'ın bütün mal varlığını eline geçirip Çorum'un zengin ağalarından birine dönüşen Abuzer Ağa, *Köyün Kamburu*'nda tamamen eşkıyaları da yanına almıştır. Bürokratik güç de elde etmiş olan karakter, devlete istediği her şeyi yaptırtmayı başarır. Kenan'ın bütün mülklerini nasıl ele geçirdiği, bu eserde daha detaylı bir şekilde anlatılır. Yediçınar Yaylası'nın yeni hakimi olan Abuzer Ağa, Emey aracılığıyla Kenan'ı kumara, içkiye ve esrara alıştırmıştır. Eşkıyaları da arkasına almış olan karakter, köylüyü istediği gibi sömürür ve onları baskı altına alır. Devlette görev yapan güçlü bağlantıları sayesinde korunur ve işlediği suçların bedelini ödemez.

Çalık Kerim (Köyün Kamburu, Büyük Mal) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
I. Dünya Savaşı'nda yaşıtı olan bütün arkadaşları askere alınmış fakat o, fiziksel sorunlarından dolayı askere alınmaz. Bir süre medresede eğitim alan Kerim, köylülere yazmış olduğu muskalar sayesinde ciddi bir sermaye biriktirir. Daha sonra eşkıyalar ve ağalarla mücadele eden karakter, Çorum'un en namılı isimlerinden biri olur. Çalık Kerim'in başlangıçtaki eylemlerinin çoğu olumlu bir düzlemedir. Fakat köy hayatında karşılaştığı olumsuzluklar, çıkarıcılık, entrikalar ve ortamın eseniksizliği sebebiyle acımasız bir karaktere dönüşür. Ağalar tarafından sürekli sömürülmüş olan köylülere maddi ve manevi açıdan yardım etse de, kendi çıkarı için şiddet kullanmaktan çekinmez ve vahşi dürtülerine hakim olamaz. *Büyük Mal* adlı eserde de edinmiş olduğu konumu korumaktadır.

Sülük Bey (Büyük Mal) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
Babası olan Kara Abuzer Ağa öldükten sonra, Yediçınar Yaylası'nın tek hakimi olur. Gerçek adı Selamet olan erkek karakter kırk yedi yaşındadır. Kendisine sülük adının verilmesi, içinde bulunduğu pozisyondan ve karakterinden kaynaklıdır. Hayli açgözlü bir kişiliğe sahip olan Selamet'in bu huyu dış görünümüne de yansımıştır. Aynı zamanda Yayla Padişahı olarak da hitap edilen Sülük Bey, insanları amansızca sömürür. Babasından miras kalan kaçakçılık işine devam eder, bankalarla işbirliği yaparak tefecilik yapar.

Emey (Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu, Büyük Mal) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
Kara Abuzer Ağa'nın eşi olan kadın karakter, kocası öldükten sonra oğlu Sülük Bey'le birlikte Yediçınar Yaylası'na egemen olur. İlk iki eserde, kullanılan ve istismar edilen karakterin yerine elindeki gücü korumaya çalışan ve bu uğurda çeşitli entrikalar çeviren bir kadın olmuştur. Üçlemenin son eserinde yaş almış bir karakter olarak karşımıza çıksa da kadınınsı cazibesinden herhangi bir şey kaybetmemiştir. Kenan Efendi, Emey'i hala arzulamaktadır ve Yediçınar Yaylası'nı geri almak istediği gibi Emey'e de sahip olmak ister.

Abdülkerim (Kurt Kanunu) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
İttihatçıların ünlü fedailerinden biri ve jandarma subayıdır. Hayatı boyunca sürekli kirli işlere karışmıştır. Gazi Paşa'ya düzenlenen suikastın en önemli güdümlenici ve kurgucusudur. Başarısızlıktan sonra Emin Bey'in evine sığınmak ister fakat Perihan tarafından reddedilir. Alegorik düzeyde İttihat Terakki'de yer alan Abdülkadir Bey'i temsil ettiği görüşü hakimdir. Yıllarca başkaları tarafından kirli işlere girişmiş olan karakter, kendi saygınlığını kazanmak adına Gazi Paşa'ya suikast düzenler. Yaptığı kötülüklerin farkında olan bir tiplene olmasına rağmen değişim gösterecek iradeye sahip değildir.

Uzun İskender Ağa (Rahmet Yolları Kesti) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
Köyünde mertliği ve adilliğiyle bilinen Şahin Ağa'nın oğlu olarak on altı yaşlarında Kavlak Ali adlı bir eşkıyanın çetesine katılır. Maraz Ali'nin rol model olarak özendiği kişidir. Zamanında kol gezdiği yerlerde nam salmış olan eski soyguncu, diğer ağalar tarafından piyon olarak kullanılır ve anlatının sonunda kötü kaderinden kaçamaz. Eşkıyalığı ün yapmak ve nam salmak için en iyi araç olarak gören karakter, yaptığı işten gurur duyar. Hayatlarını defalarca tehlikeye atsalar da istedikleri hayat standartlarına erişemezler.

Cinci Nezir (Kelleci Memet) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal
Akli dengesi yerinde olmayan genç bir kıza tecavüz etmesi nedeniyle Çankırı Cezaevi'ne atılmıştır. Eserin en kötücül karakteri olan C. Nezir, çeşitli entrikalar ve kurnazlıklarla insanları sürekli dolandırmaya çalışır. Muskacılık ve üfürükçülük yaparak insanları dini açıdan istismar eder, savunmasız bir şekilde eline geçirdiği kadınlara ve kızlara tecavüz eder, kumar oynar, afyon içer ve insanları dolandırarak onları maddi açıdan da istismar eder. Ellili yaşlarında olan karakter, hapisanede tenekeci dükkanına sahiptir, önemli günlerde fotoğraf çeker ve her derde göre muska yazar.

Şeyh Süleyman Efendi (Namuscular) Açık/Kapalı, Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

Eserin son ana bölümündeki başkarakterdir. Malatya yerlileri tarafından keramet sahibi olduğu kabul edilir ve kendisine saygıda kusur edilmez. On beş müridiyle birlikte yaptığı bir yasak ayin sırasında yakalanan Şeyh, üç aylığına cezaevine atılır. Malatyalı yerlileri kendi maddi menfaatleri için kullandığı gibi, tarikatındaki kadınları da cinsel açıdan istismar eder. Karadayı adlı yardımcısı sayesinde insanları hurafelerine inandırır ve onları kandırmayı başarır.

Diğer (Kara Kemal – Bektaş Emmi – Mahir Efendi – Canseza – Hasan Kırat – Hanım Kuzu – Tözey)

Kara Kemal (Kurt Kanunu) Açık/Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı

İttihat Terakki'nin üyesi olan karakter, eski bir telgrafçı ve iâşe nazırıdır. İzmir Suikastı'nın baş şüphelilerinden biri olarak İstiklal Mahkemesi'nce aranır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucularından biri olarak onun anlayışını canlandırmaya çalışır. Kişilik özellikleri olarak; düşünceli, anlayışlı, bağışlayıcı, sözünün eri, doğrucu, ciddi, olgun, mert, cesur, kalender, yumuşak başlı, iyiliksever, onurlu, alçakgönüllü bir anlatı kişisidir. Yazar tarafından oldukça olumlu bir kişilik olarak yansıtılır. İzmir Suikastı vakasıyla hiçbir ilgisi olmayan karakter baş suçlu olarak aranır ve bundan dolayı kaçmak zorunda kalır. İttihatçıların bir suikast girişiminde bulduklarını öğrendiğinde onlara engel olabilmek için geç kalır.

Bektaş Emmi (Rahmet Yolları Kesti) Açık/Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

Köyün fakirlerinden biri olan karakter, Maraz Ali'ye babalık ve akıl hocalığı yapar. Maraz Ali'yi, delikanlılık döneminden kaynaklı olarak, eşkıyalığa heves etmesinden vazgeçirmeye çalışır. Maraz Ali, oldukça fakir ve güçsüz bir durumda olan Bektaş Emmi'nin verdiği hiçbir nasihatini dinlemez. Anlatı boyunca yazarın sözcülüğünü yapar niteliktedir.

Mahir Efendi (Bir Mülkiyet Kalesi) Açık/Kapalı, Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı

Sivas şehrinin Şebinkarahisar ilçesine bağlı Alışar köyünde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarda sahip olduğu huysuz kişiliği nedeniyle kimseyle geçinemediği için annesi tarafından İstanbul'da çalışan ağabeyinin yanına çalışması için gönderilir. Marangozluğa merak salan karakter Rıza Usta'nın yanında çırak olur. Mahir Efendi'nin hayattaki en büyük arzusu ev sahibi olmaktır. II. Abdülhamit'in yanında hünkar yaveri olur ve askeriyenin önemli kademelerinde binbaşılığa kadar yükselir. Sarayda yetişmiş olan Canseza Hanım'la evlenir ve en büyük hayallerinden birini gerçekleştirerek malulden ev sahibi olur. Murat ve Cemal adında iki oğulları olur. Ülke siyasetindeki ve toplumundaki değişimler onun hayatına da ciddi derecede etki edecektir.

Canseza (Bir Mülkiyet Kalesi) Açık/Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Duygusal/Mantıklı

93 Rus Harbi döneminde Kafkasya'dan göç ederek Adapazarı'na yerleşmiş olan Abaza kökenli bir ailenin kızıdır. "Bir Abaza Kızı" adlı bölümde onun küçüklüğüyle ilgili detaylı bilgiler verilir. Altı yaşlarında köle tacirleri tarafından kaçırılıp saraya satılmıştır. On yedi yaşına gelinceye kadar Abdülhamit'in kızı Naile Sultan'ın yanında kalmıştır. Anlatı kişisi taşımış olduğu bütün özelliklerle yazarın annesi Nuriye Hanım'ı temsil etmektedir. Canseza Hanım, insani değerlerin en önemli temsilcisi konumundadır. Eşinin ömrü savaşlarda geçmiş olmasına rağmen ona sonuna kadar sadık kalmış ve beklemiştir. Anne şefkatini ve iffetli bir eşi temsil eden idealize edilmiş bir karakterdir. Canseza, her açıdan kutsallaştırılmış bir Osmanlı kadını ve annesidir. Bütün hayatını eşine ve çocuklarına adar.

Hasan Kırat (Damağası) Açık/Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük/İç Dönük, Duygusal/Mantıklı

Savaş yıllarında yüzbaşı unvanını kullanarak zenginleşmiş bir babanın oğludur. Ömrünün sonlarına doğru oğlancılığa meyleden babası hamamda ölmüştür. Kalıtımsal olarak kötü bir geçmişe sahip olsa da Hasan Kırat, kendi geçimini sağlamaya çalışan, iyi yürekli bir memur tipleridir. Sakin, çalışkan ve kendi halindedir. Cezaevi gardiyanlarından olan karakterin hayattan istediği iki şey mevcuttur. Bunlardan biri başgardiyan olmak, ikincisi ise saat almaktır. İlk arzusuna sahip olabilecek kişilik özelliklerine sahip olmadığı için o da, tamamen ikinci arzusuna yönelir. İstanbul'dan getirttiği saatine gözü gibi bakar.

Hanım Kuzu (Karılar Koşuşu) Açık/Kapalı, Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

Kocasını Bekçi Bekir Kuzu'yu kendisinden daha genç olan dostu Ali'yle öldürür. Adıyamanlı olan karakter aslında oldukça saf bir kişiliğe sahiptir. Mahkeme sürecinde Ali'yi korumak için bütün suçu

üzerine alır. Bunun sonucunda da mahkeme onun hakkında idam kararı verir. Kadının haline acıyan Murat, onun cezasının hafifletilmesi için çözüm yolları arar. Ankara'daki avukat bir arkadaşına kararı temyiz ettirmek ister. Fakat karar değişmez. Kadın karakter üzerinden yazarın idamla ilgili düşünceleri okura aktarılır. Oldukça naif bir kişiliğe sahip olan Hanım, cezaevinde geçirdiği her gün endişe içindedir. Sevdiği adamı ve hayatını kaybetmekten hayli korkar. Murat'ın onu kurtarması için yalvarır. Fakat aynı zamanda Ali'nin suçu üstlenmesini istemediği için ifadesini değiştirmek istemez.

Tözey (Namuscular, Karılar Koşusu) Açık/Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı
Namuscular adlı eserde oldukça küçük bir rol alan Tözey'in detaylı bir şekilde işlendiği asıl eser *Karılar Koşusu*'dur. Anlatının asıl olay örgüsü onun cezaevine düşmesiyle başlar. Şoför Faiik'le etmiş olduğu kavganın sonucunda kısa bir süreliğine hapis cezası alır. İstanbullu Murat'a ilgi duyan kadın karakter onun gündelik işlerini gönüllü olarak yapar. Konuşucu olduğu diyaloglarda ortaya koyduğu düşüncelerle hayat kadınlarının sorunlarıyla ilgili önemli tespitler yapar. Murat'a olan ilgisinden dolayı ona sürekli hediyeler alır ve gündelik işlerinin sorumluluğunu yüklenir. Bir hayat kadını olmasına rağmen bonkörlüğü nedeniyle diğer mahkumlar tarafından sevilir ve saygı görür.

ÖYKÜLER

Açık (İbrahim – Şehriyar)

Bulgaryalı Deli İbrahim (Göl İnsanları) Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı, Mantıklı
Kırklar Köyü'nde Şerif Kaptan için çakıl taşımacılığı yapan karakterlerden biridir. Bulgaristan göçmenlerinin tipik özelliklerini taşır. Diğer işçi arkadaşlarına nazaran daha isyankar ve sorgulayıcı bir kişiliğe sahiptir. Otuz yaşlarında görünmektedir. Neşeli, şakacı ve isyankar olması en belirgin özellikleridir. Maruz kaldıkları emek sömürsünü sürekli olarak sorgular.

Şehriyar (Bir Kodoşluk Hikayesi) Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal/Mantıklı

Hint padişahı öldükten sonra babasının yerine geçer. Kutluyar adlı küçük kardeşine Kandahar'ı verir. Ülkesini adalet ve ahlakla yönettiğini sanan padişah, eşinin onu defalarca aldattığını fark eder. Başına gelen felaketi başkalarının yaşayıp yaşamadığını merak eder ve aldatılmaya nasıl engel olabileceğini öğrenmeye çalışır.

Kapalı (Vali Bey – Nurettin – Ali – Bekir – Sultan – Veli Geyik – Tamzara)

Vali Bey (Kondurma Siyaseti) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal
Trabzon valisidir. Dersimlilerin göç işleriyle uğraşır ve onlardan kalan yemlik otlar nedeniyle başı derde girer.

İmam Uzun Nurettin Efendi (Fermanlı Hoca) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal

Yediçınar Yaylası adlı eserde de rol oynayan karakter, anlatının başkahramanıdır. Çorum'dan yola çıkıp kutsal toprakları gezmeye başlayan Nurettin Efendi Bombay'daki Abdülkadir Geylani'nin öğrencilerinden Seyfüddini Hindi'nin müritlerinden biri olur. Onun aracılığıyla kutsal bir yolculuğa çıkmak ister. İlk olarak Adem Baba Türbesi'ni ziyaret eder. Ardından da başka bir görev için İstanbul'a gider ve önemli imamlardan biri haline gelir.

Çoban Ali (Çoban Ali) Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal

Osman'ın Rıza Bey'e ortakçı olmasından sonra İskilip'in en namılı baş çobanı Ali olmuştur. Hayvanları gütmek için köyünden yola çıkan Ali, İstanbul'a gelir ve hayvanları yeni sahiplerine ulaştırır. Ona bu yolculukta yardımcısı olan Kör Ahmet eşlik eder. Daha sonra köyüne dönen Ali, Rıza Bey'in ortakçısı olur ve Kamil'den daha önce satın almış olduğu Fatma'yla evlenmek ister. Kamil, Fatma'yı Ali'ye vermekten vazgeçmiştir. Ali, Rıza Bey'in oğlu Hüseyin Bey'le Fatma'yı kaçıtır ve bunun sonucunda jandarma karakoluna düşerler. Kişilik özellikleri olarak Ali; fırsatçı, inatçı, düşüncesiz, cesur/korkak, sorumlu/sorumsuz, vicdansız, güvenilir/güvenilmez ve takıntılı bir karakterdir.

Bekir (Gelin-Kadın Oyunu) Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal

Anlatının en etkin karakterlerinden biri olan Bekir, hikayenin ilk ve son bölümlerinde karşımıza çıkar. İlk bölümde on yaşlarında olan karakter Sultan'la birlikte evlerinin samanlığında gelin-kadın oyunu oynarlar. Son bölümdeyse başı dertte olan Sultan'ı Bayındır Köyü'nden alıp Kızılcahamam'daki teyzesinin yanına götürür.

Sultan (Gelin-Kadın Oyunu) Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdansız, Duygusal

Anlatının başkarakteri olan Sultan'ın yaşamış olduğu vakalar anlatıcı ve karakterlerin diyalogları aracılığıyla okura sunulur. Sekiz yaşındayken Bekir'le gelin-kadın oyunu oynayan küçük kızın ilerleyen bölümlerde büyüdüğü görülür. Nişanlanmış olduğu Hafız Murat'ı Sıtkı'yla aldatır. Sonraki bölümdeyse eşini Marangoz Halil'le aldatmakta olduğu öğrenilir. Kocasını öldükten sonra Sıtkı ve Halil tarafından evi basılan Sultan, Kızılcahamam'daki teyzesine kaçmak zorunda kalır. Ona bu yolculukta Bekir eşlik eder.

Veli Geyik (Nam Uğruna) Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal

Anlatının başkarakterlerinden biri olan Veli Geyik, ölmeden önce nüfus kağıdını aldığı Musa Çavuş'un adını kullanarak kaçak hayatı yaşar. 1924 yılında Çorum'un Devedin Köyü'nde doğmuştur. İsteddiği kız, babası tarafından verilmeyince kızı kaçıtır ve ardından babasını vurur. Kızı kaçıtırıp babasını öldürmesinin asıl sebebi nam salmak sevdasındandır. Çorum Cezaevi'nden kaçtıktan sonra beş yıl boyunca Musa Çavuş'un kimliğini kullanarak kaçak hayatı yaşar. Şaban Bey'in barajında çalışmaktadır ve onun baraja düşen oğlu Türker Yurdakuler'i boğulmaktan kurtarır.

Tamzara (Kondurma Siyaseti) Uyumlu, Dışa Dönük, Vicdanlı/Vicdansız, Duygusal

Anlatının otuz yaşlarındaki başkarakteri, Kör Safiye adlı evli bir kadınla birlikte olurken onun kocası olan Mühlet'e yakalanırlar. Tamzara Mühlet'i yaraladıktan sonra Çorum'dan Dersim'e kaçır. Bir süre Haydo Çavuş'un yanında saklanır. Çorum'dayken; "Bir zaman İran'a, Irak'a kaçak sürü götürdük. İpek poşu, İngiliz filintası, mavzer mermisi getirdik". Dersimlilerin zorunlu göç kapsamında Edirne'ye göç ettirilmesi sonucunda Trabzon'a kadar onlarla gelir. Trabzon'da kavaslık yapmaya başlar.

Vicdanlı (Büyük Bey – Hamdi – Arabacı)

Büyük Bey (Kondurma Siyaseti) Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Mantıklı
Dersimlilerin göçü sırasında yerli halka liderlik eder.

Hamdi (Göl İnsanları) Kapalı, Uyumlu, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

Öykünün en baskın karakteri ve başkahramanıdır. Kırklar Köyü'nde çakıl taşı ameleliği yapan anlatı kişisi daha önce tahlisiye gemilerinde tayfa olarak çalışmıştır. Onunla birlikte amelelik yapan çalışanlara liderlik eder ve işvereni olan Şerif Kaptan'a oldukça sadıktır. "Hamdi, Karabiga'nın Çerkez köylerindendi. Sevdiği kızı "dengi değildir" diye kendisine vermek istemedikleri için gurbete çıkmış, altı seneden beri köyüne hiç uğramamıştı. Gurbete çıktı çakıl, Çorlu Mızraklı Süvari Alayı'nda askerlik, İstanbul'da seyislik, tahlisiye gemisinde tayfalık, Adapazarı'nda koruculuk ve birçok yerlerde işçilik (yapmıştır)".

Arabacı (Arabacı) Kapalı, Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

1932 yılında geçen anlatıda karakter, yirmi dört yaşını doldurmuştur. Çankırı'nın Şabanözü bucağında doğmuştur. Arabacılık yaparak hayatını kazanan karakter, Suhizarı'ndan kaçak tahtalar alıp Kurşunlu'da yapılmakta olan tren yoluna onları götürmektedir. Karakter nişanlanalı üç ay olmuştur. Suhizarı'na doğru yola çıktığında arabacı iki kadınla karşılaşır. Arabacı onları yanına alır ve köylerine kadar götürür. Başlarda olumsuz bir görüntü çizmiş olsa da sonunda vicdanının sesini dinler.

Vicdansız (Zikrettin – Şerif Kaplan – Şaban)

Zikrettin Efendi (Kondurma Siyaseti) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

"Ardıye sahibi Hacı Hafız Hoca Zikrettin Efendi, Trabzon'un zenginlerindendi. Zenginliği, Ermeni Rum kırımı yağmasıyla başlamış, deniz korsanlığı, kaçakçılık, mültezimlik soygunları, savaş vergileri kağıtları, mübadil malları oyunları, tefecilikle gelişerek, Almanya'yla yapılan fındık takaslarıyla Karun hazinesini bulmuştur". Trabzon'un en zengin simalarından olan karakter, devleti dolandırır.

Şerif Kaptan (Göl İnsanları) Kapalı, Uyumlu/Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal/Mantıklı

Anlatı kişisi, çakıl taşı amelelerinin işverenidir. Eskiden Kuvayı Milliye çetelerinde bulunmuş ve onlar için mücadele vermiştir. Başlangıçta oldukça olumlu bir görüntü çizer fakat daha sonra eserin kötücül kahramanına dönüşür. Çakıl taşı toplanan sahil tamamen ona aittir ve yakında yapılan bir fabrika için malzeme çıkarılmaktadır. İşçisini sömüren patron tiplerinden biridir. Kaptan, işçilerle yatıya kaldığı bir gece yeğeni olan Salih'i cinsel açıdan istismar eder. Bu olaya şahit olan Hamdi'yle Şerif Kaptan'ın arası tamamen açılır.

Şaban Bey (Nam Uğruna) Kapalı, Uyumsuz, Dışa Dönük, Duygusal

Türk-Amerikan ortaklığıyla yapılan barajın müteahhitidir. Kolej mezunudur ve Amerika'da mühendislik fakültesi bitirmiştir. Eşi Seval Hanım'la Türker Yurdakuler adlı bir oğlu vardır. Birçok vekili ve devlet adamını aracı yaparak barajın yapım işini almış ve baraj üzerinden haksız kazançlar elde etmiştir. İşçileri acımasızca sömürür ve onlara aşağılayıcı bir gözle bakar. Amerikan özentisi bir tiplere olarak barajın açılışına katılacak misafirlerinin ve çalışanlarının Amerikalı gibi giyinmelerini istemiştir. Amerikan elçisinin gözüne girmek istemektedir. Baraj suyuna düşen oğlunu kurtaran Musa Çavuş'la (Veli Geyik) yakından ilgilenir.

